

VERSLAG

VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE  
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE  
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM  
OVER 1965

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE  
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN  
1965—1966

## VOLKSKUNDECOMMISSIE

*Uerslag over 1965**Commissie*

De heer Meertens legde op 30 september zijn functie van directeur van het bureau van de Centrale Commissie neer. In verband daarmee nam hij tevens ontslag als secretaris-penningmeester van de Volkskundecommissie, en werd hij benoemd tot buitengewoon lid. In zijn plaats werden als penningmeester, de nieuw benoemde directeur van het bureau, Dr. D. P. Blok, en als secretaris het hoofd van het Volkskundebureau, de heer Voskuil, aangewezen. De commissie vergaderde op 29 maart en 11 oktober.

*Vragenlijsten*

Het bureau der commissie zond in december de 31ste vragenlijst uit, met vragen over de trouwring, volksgebruiken en volksgeloof in de maanden maart en april, de bid- en dankdagen, de kruisdagen, de pinksterbloem en de pinksterkroon. Van deze vragen werden die over de trouwring reeds eerder in een beknoptere vorm in Vlaams-België rondgezonden.

Op 31 december 1965 waren in totaal 37.507 lijsten op het bureau aanwezig, als volgt verdeeld: van lijst 1: 2040 exx., van lijst 2: 1493 exx., van lijst 3: 1502 exx., van lijst 4: 1435 exx., van lijst 5: 1362 exx., van lijst 6: 1126 exx., van lijst 7: 1156 exx., van lijst 8: 1001 exx., van lijst 9: 1168 exx., van lijst 10: 824 exx., van lijst 11: 1024 exx., van lijst 12: 1109 exx., van lijst 12a: 777 exx., van lijst 13: 1053 exx., van lijst 14: 1207 exx., van lijst 15: 1201 exx., van lijst 16: 1282 exx., van lijst 17: 1221 exx., van lijst 18: 1269 exx., van lijst 19: 1376 exx., van lijst 20: 1065 exx., van lijst 21: 1297 exx., van lijst 21a: 1199 exx., van lijst 22: 1255 exx., van lijst 23: 1303 exx., van lijst 24: 1314 exx., van lijst 25: 986 exx., van lijst 26: 987 exx., van lijst 27: 941 exx., van lijst 28: 891 exx., van lijst 29: 782 exx., van lijst 29a: 32 exx., van lijst 30: 710 exx., van lijst 31: 119 exx. In de loop van het jaar werden 1153 ingevulde lijsten ontvangen.

De Vlaamse afdeling der Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde zond in het afgelopen jaar drie vragenlijsten uit: de 15de met vragen over carnaval, vastenvuur, bedelommegangen voor volwassenen, kindercarnaval en vastenavondeten; de 16de met vragen over de volksdans, en de 17de over sterf-, begrafenis- en rouwgebruiken. De vragen van de lijsten 15 en 17 werden al eerder, in

BUREAU VOLKSEIGEN  
(Centr. Comm. Onderz. Ned. Volksolgen  
v. d. Kon. Ned. Akademie)  
Amsterdam-C.

ongeveer dezelfde bewoordingen, op onze vragenlijsten 26, 27 en 30 gesteld.

#### *Volkskunde-atlas*

Van de Volkskunde-atlas lag aan het eind van het jaar de tweede aflevering in druk gereed<sup>1)</sup>. Deze aflevering bevat 10 kaarten (11. Offers voor mooi weer; 12. Beschermheiligen voor het verkrijgen van mooi weer; 13. Beschermheiligen voor genezing van de stuipen; 14. Voorbehoed- en geneesmiddelen tegen de roos; 15. Bedevaarten voor genezing van de roos; 16. Voorbehoed- en geneesmiddelen tegen het reuma; 17. Bedevaarten voor genezing van het reuma; 18. Kinderschrik; 19. Waterschrik; 20. Kinderschrik in het korenveld). Tegelijk verscheen de tweede aflevering van het commentaar<sup>2)</sup>.

Van de derde aflevering werden de kaarten 21 (voorbehoed- en geneesmiddelen tegen de stuipen), 24 en 25 (beschermheiligen van het rundvee of van het vee in het algemeen, kaarten A en B) afgedrukt. De kaarten 22, 23, 26—29 liggen in ontwerp gereed, de commentaren bij al deze kaarten, alle van de hand van de heer De Meyer, zijn geschreven.

#### *„Volkskunde”*

Van het tijdschrift „Volkskunde” verschenen aflevering 4 van jaargang 65 (1964) en de afleveringen 1—4 van jaargang 66 (1965).

#### *Nederlandse Volkskundige Bibliografie*

In de reeks Systematische registers op tijdschriften, reekswerken en gelegenheidsuitgaven onder leiding van Prof. Dr. K. C. Peeters, uitgegeven onder de naam Nederlandse Volkskundige Bibliografie, en mede uitgegeven onder auspiciën van de Volkskunde-commissie, verscheen in 1965 (gedateerd op 1964) het eerste deel (Volkskunde 1888—1938), van de hand van I. Peeters-Verbruggen en met een inleiding van K. C. Peeters.

#### *Vergaderingen en congressen*

De heer Meertens woonde op 3 september een vergadering bij

<sup>1)</sup> Volkskunde-atlas, samengesteld door P. J. Meertens en Maurits de Meyer. Aflevering II. Antwerpen, Uitgeverij N.V. Standaard-boekhandel, 1965 (10 kaarten in omslag).

<sup>2)</sup> Volkskunde-atlas voor Nederland en Vlaams-België, samengesteld door P. J. Meertens en Maurits de Meyer. Commentaar. Aflevering II. Met medewerking van H. de Visser en J. J. Voskuil. Antwerpen, Uitgeverij N.V. Standaard-boekhandel, 1965 (220 blzn., 5 krtn.).

van de commissie voor de Europese volkskunde-atlas te Stockholm en nam op 4, 5 en 6 september deel aan een conferentie van een twintigtal volkskundigen uit veertien landen, eveneens te Stockholm, waar over allerlei organisatorische en wetenschappelijke onderwerpen werd gesproken en waaruit zich een informele werkgroep heeft gevormd. Bij deze laatste vergadering was ook de heer Bernet Kempers aanwezig. De heer Meertens woonde eveneens het van 26—30 april te Marburg gehouden Duitse volkskundecongres bij. Op 29 mei leidde de heer Meertens de derde correspondentendag van het Beraad voor het Nederlandse Volksleven op Randenbroek, waarbij in het bijzonder aandacht werd besteed aan eet- en drinkgewoonten. J. A. Baarspul was hier ook bij aanwezig. Ten slotte hield de heer Meertens op de volkskundedag van het Nederlands Volkskundig Genootschap in Arnhem op 16 oktober een voordracht over „Geloof en volksleven historisch bezien”. Behalve de heer Meertens waren ook enige leden van de Commissie en J. A. Baarspul tegenwoordig.

#### *Medewerkersbijeenkomsten*

Er werden dit jaar vier medewerkersbijeenkomsten belegd. Op de medewerkersbijeenkomst te Tiel (13 februari) werd het bureau vertegenwoordigd door J. J. Voskuil, op die te Raalte (8 mei) door J. A. Baarspul en J. J. Voskuil, en op die te Sittard (5 november) en Maastricht (6 november) door J. A. Baarspul.

#### *Veldwerkers*

Op 13 maart overleed onverwacht mevr. Dr. A. R. Hol, voordat ze haar opdracht in de Betuwe had kunnen voltooien. Door haar grote kennis van het haar toegewezen gebied en de vele contacten die ze er had, is dit voor het onderzoek naar de volksverhalen een gevoelig verlies. Behalve mevr. Hol namen dit jaar aan het veldwerk deel mevr. C. Kusters (Asten) en de heren P. Akkerman (Schiermonnikoog), E. H. Brouwers (Klimmen), T. Bijlsma (Joure), M. H. Dinnissen (Gent), G. G. Engels (Helden), E. Heupers (Soest), A. A. Jaarsma (Oostermeer), G. J. H. Krosenbrink (Winterswijk), G. H. Linssen (Zwalmen), J. de Vries (Terneuzen) en F. Wever (Mussel). Het totaal aantal ingestuurde verslagen bedraagt thans 1400.

#### *Bandopnemingen*

Er werden bandopnemingen gedaan in Belfeld en Blerik (door

A. Doornbosch en J. J. Voskuil), Muiden, Gent en Kapel, Breukelen en Marken (Baarspul en Voskuil), Heithuizen, Blerik en Speulde (Baarspul, Rensink en Voskuil), Spier, Emmen en Oranjedorp (A. Doornbosch en Baarspul), Koudhoorn (Baarspul en Rensink), Hulst, Asten en Someren (Baarspul).

#### *Volkskundebureau*

Op 1 januari trad de heer J. A. Baarspul, litt. neerl. drs. als wetenschappelijk ambtenaar in dienst van het bureau. In los dienstverband waren het afgelopen jaar werkzaam de dames H. Dekker-Weijerstrass, T. M. Deen, B. L. van der Kooi, E. Neuteboom-Visser, W. Nobels-Rensink, E. Rensink-Guikink, A. G. Smit, C. M. Tibout, B. E. M. Zuidberg en de heren A. J. Dekker, G. van Dieijen, A. F. van der Kooi, F. van der Kooi en C. J. Speelman. Van deze werkten de dames Deen, Neuteboom en Zuidberg als typiste, de overigen als student-assistent. De student-assistenten verrichtten in hoofdzaak werkzaamheden ten behoeve van het trefwoordensysteem en het knipselarchief. Daarnaast hielden zij zich bezig met het verwerken van de gegevens van oudere lijsten; lijst 1 (1934), 2 (vuurman), lijst 1 (1934), III, 1—3 (gebruiken bij het in bezit nemen van een nieuwe woning, het om de haard leiden van de bruid, het om de haard leiden van de nieuwe meid), lijst 2 (1937), 5 (watergeesten), lijst 2 (1937), 10 (nachtmerrie), lijst 4 (1938), 25 (St. Maartensvuur), lijst 4 (1938), 27 (andere vuren), lijst 9 (1943), 5—7 (schovenstand), lijst 9 (1943), 28 (verhuisdata). De heer Dekker had bovendien een belangrijk aandeel in de verzorging van de binnenkomende verslagen van de veldwerkers en de verwerking van een aantal Leuvense licentiaatsverhandelingen en excerpeerde daarnaast een aantal oudere jaargangen van tijdschriften. De leiding bij het typewerk en de verzorging van de correspondentie berustte bij mevr. Schenck de Jong.

Van de reeks Leuvense licentiaatsverhandelingen werden de nummers 22—29 gemicrofotokopieerd, afgetikt op steekkaarten en overgenomen in het trefwoordensysteem. In totaal waren dit ongeveer 7000 sagen, met ruim 10.000 verwijzingen.

Op 31 december bevatte het trefwoordensysteem ongeveer 260.000 steekkaarten.

Op 14 juli ontving het bureau een afvaardiging van een in oprichting zijnd Folkskundich Wurkforbân van de Fryske Akademie, waarmee werd gesproken over de mogelijkheden van samenwerking.

Het Wurkforbân zegde zijn medewerking toe bij de aanvulling van het medewerkersapparaat in Friesland, in het bijzonder van dat van de veldwerkers. Daarnaast werd besloten tot een uitwisseling van gegevens, onder het voorbehoud dat het recht van publikatie blijft berusten bij de instantie die ze verzameld heeft. Als eerste vrucht van deze samenwerking ontving het bureau een afschrift van het door A. A. Jaarsma in de Friese Wouden, in het kader van het daar door de Fryske Akademie verrichte streekonderzoek, verzamelde volkskundig materiaal. Bijzondere vermelding verdient de toezegging van de heer H. L. Kok te Enschede om speciaal in Overijssel vragenlijst 30, die handelt over sterf-, begrafenis- en rouwgebruiken, dorp voor dorp voor het bureau in te vullen. De heer Kok zond enige jaren geleden, in samenwerking met het R.O.B., over hetzelfde onderwerp een (beknopte) vragenlijst uit, waarvan hij ongeveer 3000 ingevulde exemplaren terugontving en verzamelde bovendien zelf veel belangwekkend materiaal, waarvan het bureau te zijner tijd een afschrift krijgt.

In de loop van het jaar kwamen 77 verzoeken om inlichtingen binnen, waarvan 11 uit het buitenland.

Zowel J. A. Baarspul als J. J. Voskuil bezochten een aantal veldwerkers persoonlijk, J. J. Voskuil bezocht bovendien nog een 25-tal gewone medewerkers in Friesland als controle op de wijze waarop de laatste vragenlijst is ingevuld.

Een bijzonder probleem, dat in dit verband nog genoemd moet worden, is het ruimtegebrek. Het bureau beschikt slechts over twee kamers, met een totale oppervlakte van ongeveer 70 m<sup>2</sup>, waarvan een groot deel in beslag is genomen door kaartenkasten, archiefkasten e.d., en waarin gewoonlijk acht, soms tien mensen tegelijk moeten werken, nog afgezien van incidentele bezoekers. Dit is storend en vermindert de efficiëntie.

#### *Werkgroep Woord-en-Zaak*

Voor het verslag van de activiteiten van de werkgroep Woord-en-Zaak wordt verwezen naar het verslag van de Dialectencommissie.

#### *Volksliedarchief*

Voor het Volksliedarchief was de voornaamste gebeurtenis in 1965 het verlaten — na dertien jaar — van de reeds lang veel te klein geworden ruimte aan de Nicolaas Maesstraat 7 hs en het betrekken van de ruimere behuizing in de daartoe vrijgemaakte „barak” van

het Bureau van de Centrale Commissie aan de Nieuwe Hoogstraat. In de personeelsbezetting kwam geen wijziging. De student-assistent, de heer F. Matter, verwerkte twee achttiende-eeuwse handschriftelijke melodie-verzamelingen uit de wetenschappelijke afdeling van de Toonkunst-bibliotheek hier ter stede, t.w. een Musicq Boek 1740 en een nog omvangrijkere „758 Volksmelodieën”, die beide zowel belangrijke concordanties als nieuwe zangwijzen opleverden. Dit tijdrovende werk wisselde hij af met het exciperen van tijdschriften, het lezen en annoteren van enkele microfilms, diverse bibliotheekwerkzaamheden en uitbreiding en ordening van de literatuurcatalogus, en het schrijven van incipit-melodiekaarten voor de melodicatalogus.

De voornaamste taak van de heer Snijders was het afuisteren en transcriberen, alsmede het op kaart brengen van ongeveer zestig klankbanden met volksliedopnamen van mevr. Scheepers, wat gezien de vaak onvoldoende kwaliteit van de opnamen dikwijls een moeilijke bezigheid was. Daarnaast verwerkte hij een zevental zeventiende- en achttiende-eeuwse lied-verzamelingen met melodieën.

De heer Schiering was belast met het vervaardigen van tweede en derde kopieën van de liederen en, voorzover nodig, tweede kopieën van melodieën uit de melodie-verzamelingen en liedbundels, en met het verwerken van liedbundels op incipit, refreinen en wijsaanduidingen.

Mevr. Veldhuyzen behield de noodzakelijke controle op de transcriptie der banden, deed bibliotheek-onderzoek, hield contact met instituten en personen in binnen- en buitenland, voerde de correspondentie over gevraagde inlichtingen, enz. Voorzover de tijd dit toeliet zette zij het werk aan de melodie-catalogus voort, die van zoveel belang is voor het terugvinden van zangwijzen en hun naam, evenzeer als voor een „geschiedenis der melodie”. In de loop van het jaar vergezelde zij de heer A. Doornbosch, die met ingang van 1 januari 1966 in dienst van het archief hoopt te komen, op een reis in Friesland waarbij onder meer bandopnemingen werden gemaakt te Buitenpost en Houtgehage.

Het archief ontving in de loop van het jaar, behalve ruim twintig bezoekers, een dertigtal verzoeken om inlichtingen.

Ten slotte werd van mevr. W. D. Scheepers bericht ontvangen dat zij, om gezondheidsredenen, geen opnemingen meer voor het Volksliedarchief kan verrichten.

#### *Bibliotheek*

Van bijzonder belang voor de bibliotheek waren talrijke geschriften, onder meer op het gebied van de volkskunde, die de heer Meertens bij zijn vertrek aan het bureau schonk. Voorts werden uit de nalatenschap van mevr. Dr. A. R. Hol een grote hoeveelheid handschriftelijke gegevens ontvangen, terwijl mevr. Dr. J. Daan het door haar verzamelde materiaal over het Poëzie-album afstond. De heer T. Zanen maakte voor ons bureau een uitvoerige inventaris met beschrijvingen van de omstreeks 1900 in Ammerstol gespeelde kinderspulletjes.

#### *Financieel beheer*

Voor het financieel beheer verwijzen wij naar de rekening en verantwoording van de Centrale Commissie.

*Namens de Volkskundecommissie der Koninklijke  
Nederlandse Akademie van Wetenschappen:*

A. M. E. DRAAK, *voorzitter*

J. J. VOSKUIL, *secretaris*

#### BIJLAGE

Lijst van personen en instanties, die in 1965 publikaties en handschriften schonken aan het Volkskundebureau:

M. J. Ampt, J. A. Baarspul, het Bestuur van de Bond Westland, E. v. d. Broek, mevr. Dr. Jo Daan, Ir. J. A. Jacobs, Katholieke Centrale Ver. v. Lectorvoorziening, Overijssel (Borne), J. Th. A. Klarenbeek, mevr. M. Machen, Jef Notermans, Prof. Manuel de Paiva Boleo, Dr. J. M. G. van der Poel, Prof. Dr. L. Schmidt, Shell Nederland, Verkoopmij N.V., Stad Antwerpen (Oudheidkundige Musea, Volkskundemuseum), Studiekring voor de geschiedenis van de landbouw, Uitgeverij voor gemeente-administratie (Heule), W. G. Zimmermann.